

Impact Factor-8.575 (SJIF)

ISSN-2278-9308

B.Aadhar

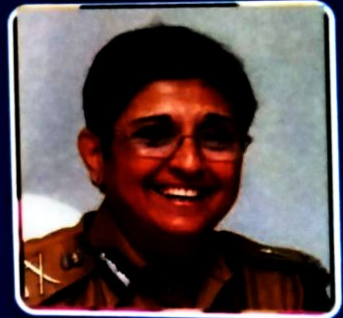
Peer-Reviewed & Refreed Indexed

Multidisciplinary International Research Journal

March -2022

ISSUE No- (CCCXLI) 341

The Relevance of The Feminism Movement in the Twenty -First Century

Chief Editor

Prof. Virag S. Gawande

Director

Aadhar Social Research &, Development
Training Institute, Amravati.

Editors

Dr. Chetana Yogesh Patil

Convener & Vice Principal , Head,
Women Development Cell

Arts, Commerce and Science College,
Onde, Tal. Vikramgad, Dist. Palghar

Executive-Editors

Dr. Vinod S. Sonawane

I/C Principal,

Arts, Commerce and Science College, Onde,
Tal. Vikramgad, Dist. Palghar

Editors

Dr. Basweshwar Pandagale

Co-Ordinator

HOD, Department of Political Science
Arts, Commerce and Science College,
Onde, Tal. Vikramgad, Dist. Palghar

This Journal is indexed in :

- Scientific Journal Impact Factor (SJIF)
- Cosmos Impact Factor (CIF)
- International Impact Factor Services (IIFS)

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

Aadhar PUBLICATIONS

INDEX

No.	Title of the Paper	Authors' Name	Page No.
1	हैद्राबाद मुक्ती संग्रामातील महिलांचे योगदान	प्रा.डॉ.कोंडेकर आर.एस.	1
2	स्त्रीवाद : लिंगगुणोत्तर प्रमाणातील विशमता व स्त्रीभ्रूण हत्या	प्रा. डॉ. रोहित सुधाकर गायकवाड	5
3	सणगर समाजातील स्त्रीयांचे प्रश्न व स्त्रीवाद	प्रा. डॉ. सुनिलदत्त एस. गवरे	9
4	भारतीय संविधान आणि महिला सक्षमिकरण	सहा. प्रा. लक्ष्मन बाबाराव यादव	17
5	पंचायत राज व्यवस्थेत महिलांचा राजकीय सहभाग एक चिकित्सक अध्ययन	डॉ. सुभाष दौलतराव उपाते	20
6	स्त्रीवाद आणि आदिवासी महिला	डॉ. अजय पेत्रस बोरकर	26
7	महिला सक्षमीकरण: सामाजिक, साहित्यिक चळवळीच्या संदर्भातून	प्रा.संदिप चपटे	32
8	आधुनिक मनु आणि स्त्रीमुक्ती बील	डॉ.पौळ भावन श्रीपती	38
9	साधना साप्ताहिकातून स्त्रीवादी चळवळीचा आढावा	डॉ. वाईकर शोभा बबन	43
10	एकविसाव्या शतकात महाराष्ट्रातील आदिवासी स्त्रियांची स्थिती.	डॉ.संतोष हनुमंत जाधव	46
11	ग्रामिण स्थानिक स्वराज्य संस्थेतील महिलांचा राजकीय सहभाग	प्रा. डॉ. प्रमोद मा. आचेगावे	50
12	ठाणे जिल्ह्यातील आदिवासी स्त्रियांच्या समोरील आव्हानांचा अभ्यास	Mr. Sante Lalchandra Ramchandra	52
13	बहुजनांची स्फूर्तिनायिका: सावित्रीआई फुले	डॉ.शिंदे आर. डी.	57
14	पंचायतराज : ७३ वी घटनादुरुस्ती आणि महिला सबलीकरण	डॉ. तानाजी संभाजी माने	63
15	भारतातील स्त्रीवादी चळवळ	प्रा. डॉ. आर. डी. मांडणीकर	68
16	मानवी हक्क आणि महिलानांचे कायदेविषयक अधिकार	प्रा. लक्ष्मण मारोती घोटेकर	73
17	महिलाचा राजकीय सहभाग : एक दृष्टिक्षेप	प्रा.डॉ.बसवेश्वर पांडागळे	78
18	भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यातील डॉ. अंनी बेझंट यांचे योगदान	Dr.Madhukar Vithoba Jadhav	82
19	महिला सबलीकरण आणि ऐतिहासिक परीप्रेक्षातील स्त्रियांचे जीवन	प्रा.डॉ. अब्दुलसमद बादशाह शेख	85

20	शिवरायांची नातसून जिजाबाई साहेब: एक ऐतिहासिक अभ्यास डॉ. विनोद संभाजी सोनवणे	88
21	मार्क्सवादी स्त्रीवाद : संकल्पना आणि स्वरूप प्रा.डॉ.वृषाली लक्ष्मीकांत फुके	92
22	लिंगभाव आणि स्त्रीवाद डॉ. चांदोजी सोपान गायकवाड	96
23	राष्ट्रउभारणीत स्त्री मुख्यमंत्र्यांचे योगदान एक चिकित्सा प्रा.सुनिलदत्त गोडसे	101
24	मार्क्सवादी स्त्रीवादी: एक आकलनडॉ. सूर्यकांत लक्ष्मणराव शेळके	104
25	शाश्वत विकासात पद्मश्री तुलसी गौडा व पद्मश्री राहीबाई पोपरे यांचे योगदान प्रा.बनसोडे राहुल प्रकाश	109
26	शिवकालीन स्त्री जीवन डॉ. श्रेया संजीव दाणी	113
27	सक्षमीकरण महिलांच्या सर्वांगीण विकासाचे साधन डॉ. सोमा पी. गोंडणे	116
28	स्त्रियांचे समाजातील स्थान - काल आणि आज डॉ. रवींद्र भा. घागस / प्रा. प्रकाश विष्णू घरत	120
29	स्त्रीवाद: समस्या, आव्हाने व उपाय कल्पना राजेश कनके-सिद्धेवाड	123
30	स्त्रीवाद आणि प्रसार माध्यमे (संजना भट : स्त्री आणि भारतीय कौटुंबिक संस्कृती) प्रा स्वाती हरिभाऊ काटे	128
31	स्त्रीवाद : सिद्धांत आणि व्यवहार प्रा.डॉ. अर्जुन येरगे	130
32	स्त्रीवाद आणि प्रसारमाध्यमे : दैनिक प्रजावणी वृत्तपत्राची भूमिका प्रा.अंकुश सुर्यवंशी	134
33	स्त्रीवाद आणि आदिवासी महिला - विशेष संदर्भ पालघर जिल्हा प्रा. जी.एम.घुटे	138
34	स्त्रीवाद आणि प्रसारमाध्यमे प्रा.संजय महेबूब तडवी	143
35	स्त्रीवाद आणि स्त्री - पुरुष समता डॉ.राम पांडूरंग साबदे	146
36	स्त्रीवाद व आदिवासी महिला प्रा.सौ. आशिषा आशिष म्हात्रे (सुप्रज्ञा)/सौ. अपुर्वा अमित पाटील (स्नेहल)	149
37	स्त्रीवाद: समस्या आव्हाने व उपाय दत्ताजी हुल्लप्पा मेहत्रे	152
38	स्त्रीवादाचा उदय व विकास: समाजशास्त्रीय अध्ययन डॉ. श्रीनिवास पीलगुलवार	155
39	स्त्रीवादी चळवळ आणि घरगुती हिंसा प्रा. दर्शना अतुल भोईर	163
40	स्त्रीवादी परिप्रेक्षातून लिंगाधारित अर्थसंकल्पाचा अभ्यास प्रा. संतोष भावार्थे	167
41	स्त्रीवादी साहित्य चळवळ व स्त्रीवादी साहित्य समीक्षा प्रा. आर. एस. शनवार	170

42	स्त्रीवादी चळवळींचा इतिहास	Mr. Ramdas Yede	173
43	स्थानिक स्वराज्य संस्थेतील महिलांचा राजकीय सहभाग : महिला सबलीकरणाचा एक प्रयत्न	प्रा.डॉ.दयानंद माधवराव गुडेवार	177
44	स्त्रीवाद आणि महाराष्ट्रातील आदिवासी स्त्री	श्री. भोये दत्तात्रेय रघुनाथ	181
45	स्वातंत्र्य आंदोलनात स्त्रियांचा सहभाग	प्रियांका विनायक पाटील	185
46	मार्क्सवादी आणि समाजवादी स्त्रीवाद	डॉ. मनीषा काशिनाथराव पाटील	187
47	स्त्रीवादाची ओळख	डॉ. शिल्पा शेते	190

स्त्रीवाद : लिंगगुणोत्तर प्रमाणातील विशमता व स्त्रीभ्रूण हत्या

प्रा. डॉ. रोहित सुधाकर गायकवाड

सेनोपंत दांडेकर कला, वा श्री आपटे वाणिज्य व एम.एच. मेहता विज्ञान महाविद्यालय, पालघर

प्रस्तावना:

ज्या काळात महिला घराबाहेर पडत नव्हत्या त्या काळात क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले यांनी लोकांच्या शिव्याशापांचा सामना करीत मुलींच्या शिक्षणासाठी अहोरात्र मेहनत घेतली. त्या फुले दांपत्याच्या अथक प्रयत्नांमुळे आज महिला विविध क्षेत्रांत पुरुषांच्या बरोबरीने खांद्याला खांदा लावून काम करताना दिसत आहेत. शिक्षणाने क्रांती होते व स्वतःमध्ये आत्मविश्वास निर्माण होतो हे आजच्या महिलांनी शिक्षणाने सिद्ध केले आहे. असे असूनदेखील लैंगिक अत्याचाराच्या बाबतीत मात्र देश सर्वांत मांगासलेला आहे. याचे महत्त्वाचे कारण म्हणजे महिलांची कमी होत असलेली संख्या, बाल लिंग गुणोत्तर प्रमाण होय.

भारत सरकारच्या सांख्यिकीय आणि कार्यक्रम अंमलबजावणी मंत्रालयाद्वारे ङडपदपेजतल वी 'जंजपबें - च्त्वहतंउउम पउचसमउमदजंजपवदद्ध 2017 मध्ये प्रसिद्ध केलेल्या अहवालानुसार जन्मवेळच्या लिंग गुणोत्तरामध्ये मुलींची संख्या सातत्याने प्रतिवर्षी कमी होताना दिसून येत आहे या आकडेवारीनुसार भारतात दर हजारी मुलांमागे मुलींचे प्रमाण अनुक्रमे 2011- 909, 2012 -908, 2013 - 898, 2014-887, 2015 - 881 असे कमी होताना दिसते. ही अधिक चिंताजनक बाब आहे.

विविध जनगणनानिहाय दर हजार पुरुषांमागे स्त्रियांचे प्रमाण

(० ते ६ वयोगटातील)

अ.क्र.	सन /स्तर	1981	1991	2001	2011
01	भारत	962	945	927	914
02	महाराष्ट्र	956	946	913	883

(Source - Ministry of Staticas & Programme implementation)

तसेच निती आयोगाच्या अधिकृत संकेतस्थळ वरिल आकडेवारीनुसार २०१३-१५ या दोन वर्षांमध्ये दर हजार मुलांमागे भारतात ९०० तर महाराष्ट्रात ८७८ इतके मुलींचे प्रमाण होते. नंतर २०२० मधील अधिकृत आकडेवारी नसलीतरी ढोबळमानाने हा जन्मदर आणखीन खालावला आहे असे प्रसारमाध्यामातून दुजोरा मिळत असल्याचे दिसून येते. मुलगाच हवा या हव्यासापोटी देशाच्या लिंग गुणोत्तरांची घसरण झाल्याचे दिसून येते.

महाराष्ट्रातील कमी लिंग गुणोत्तर प्रमाण असणारे पाच जिल्हे - (0 ते 06 वयोगटातील) 2011

अ. क्र	जिल्हा	लिंग गुणोत्तर प्रमाण	ग्रामीण	शहरी
01	बीड	801	789	848
02	जळगाव	829	830	827
03	हमदनगर	839	837	848
04	बुलढाणा	842	841	847
05	कोल्हापूर	845	842	852

आजही भारतीय समाजात पुरुषप्रधान संस्कृतीची बीजे नष्ट झालेली नाहीत. स्त्री आणि शूद्रांच्या स्वातंत्र्याचा पुरस्कार करणारे पहिले द्रष्टे समाजसुधारक हे महात्मा फुले आहेत. त्यांनी म्हटले आहे की, पुरुषसत्ताक व्यवस्थेतील हुकूमशाही व स्त्रियांची गुलामगिरी संपुष्टात आणल्याखेरीज स्त्री-पुरुष विषमता नष्ट होणार नाही. स्त्री-स्वातंत्र्याचे आग्रही प्रतिपादन करणारे महात्मा फुले हे कृतिशील समाजसुधारक होते. फुले दाम्पत्याने स्त्री-शिक्षणाची ज्योत पेटवली पण धर्माचा पगडा समाजांतर्गत खोलवर रुजल्याने आजदेखील स्त्री पूर्णपणे स्वतंत्र नाही. भारतात धर्मनिरपेक्ष कायदा ब्रिटिश राज्यकर्त्यांनी आणला. तत्पूर्वी धर्मशास्त्र हाच कायदा होता. आणि धर्मशास्त्री हेच न्यायाधीश होते. त्यामुळे कायद्यांमध्ये देखील कमालीची विषमता होती. धर्माध लोक आजही 'मुलगाच वंशाचा दिवा, काठीचा आधार' मुलांनी अग्नी दिला तरच मोक्ष प्राप्ती होते', या खुळचट कल्पनांतून समाज बाहेर पडला नाही. समाजाला पोखरून टाकणाऱ्या या धार्मिक रुढी-परंपराचा अंत आज आधुनिक जगातदेखील पूर्णपणे झाला नाही.

एकविसाव्या शतकातदेखील निर्भयासारख्यांचा बळी जात आहे. भारतीय घटनेची निर्मिती करणाऱ्या डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी दलितांसाठी अत्यंत महत्त्वपूर्ण कार्य केले. त्याचबरोबर स्त्री स्वातंत्र्याबाबतीतही त्यांची आग्रही भूमिका होती. त्यांनी भारतीय स्त्रियांच्या गुलामगिरीचे विश्लेषण करून तिला कायद्याने न्याय, हक्क मिळवून देण्याचे तसेच वर्ण, वर्ग आणि जातिसंस्था यांमुळे स्त्रियांवर होणाऱ्या अन्यायाला प्रतिकार करण्याचे काम करणाऱ्या हिंदू कोडबिलाची निर्मिती करून केले. स्त्री-हक्काचा कायदेशीर जाहीरनामा या कोडबिलाद्वारे त्यांनी निर्माण केला. मुळात हे कोडबिल राव कमिटीने तयार केले होते. पण डॉ. आंबेडकरांनी घटना समितीचे अध्यक्षपद स्वीकारल्यानंतर या बिलात आमूलाग्र बदल करून सादर केले. मुळात याची पुनर्मांडणी करताना एकंदरीत भारतीय स्त्रियांची परिस्थिती आणि धर्म, वर्ण, जात या सर्व व्यवस्थांमध्ये तिची होणारी पिळवणूक थांबावी आणि तिला माणूस म्हणून जगण्याचे अधिकार प्राप्त व्हावेत हा उदात्त दृष्टिकोण डोळ्यांसमोर ठेवला होता. यात प्रामुख्याने स्त्रीला घटस्फोटाचा अधिकार, घटस्फोटीत स्त्रीला पोटगीचा अधिकार, स्त्रीयांना दत्तक पालकत्वाचा अधिकार, वडिलोपार्जित मालमत्तेत समान अधिकार इत्यादी अनेक महत्त्वपूर्ण बाबी स्त्रियांसाठी या बिलात होत्या. या बिलाविषयी आपले मत मांडताना नलिनी पंडित यांनी म्हटले आहे की, "या कायद्याने दोन प्रकारचे विवाह अधिकृत ठरवले जातील. विधिपूर्वक लावलेले लग्न, दुसरा विवाह शासकीय कार्यालयात नोंदणी पध्दतीने या दोन पध्दतीने केलेले लग्न समाजातील स्त्रीविषयक कायद्यांमध्ये सुसूत्रता यावी "भारतीय समाज घटनेने जो समानतेचा अधिकार स्त्रियांना दिला आहे. त्याचा संकोच होऊ नये म्हणून हिंदू कोडबिलाची निर्मिती केली गेली. परंतू हिंदू धर्मात ज्या-ज्या वेळेस सुधारणेचा प्रश्न निर्माण होतो त्या-त्या वेळेस हिंदू धर्म संकटात आहे असा कांगावा हिंदू सनातणी करत असतात. त्याप्रमाणे मुस्लिम

धर्मातदेखील आढळते. अनेक सनातन्यांनी हिंदू कोडबिलाला विरोध केला. या बिलामुळे कुटुंबव्यवस्था उद्ध्वस्त होईल, हिंदू धर्म नष्ट होईल असा सनातणी कांगावा करू लागले. आणि विशेष म्हणजे एका दलित व्यक्तीने हिंदू धर्मात ढवळाढवळ करावी हे हिंदू सनातन्यांना पचण्यासारखे नव्हते.

सुरुवातीला पंतप्रधान पंडित जवाहरलाल नेहरूंनी याला संपूर्ण पाठिंबा दिला होता परंतु राजकीय क्षेत्रातील वल्लभभाई पटेल, राजेंद्र प्रसाद यांसारख्या व्यक्तीकडून विरोध होत असल्यामुळे त्यांच्यावर राजकीय प्रवृत्ती प्रभावी ठरली. त्यामुळे हिंदू कोडबिलाला स्थगिती द्यावी लागली. बिलाला स्थगिती मिळताच आंबेडकरांनी मंत्रिपदाचा राजीनामा दिला. या बिलामुळे हिंदू कायद्यांमध्ये एकसूत्रता येऊन स्त्री-पुरुष समानतेचे ध्येय गाठता येण्यासाठी मदत होईल हा उदात्त हेतू आंबेडकरांचा होता. पण पुराणमतवादी सनातनी लोकांचा प्रभाव व पगडा जास्त असल्यामुळे या गोष्टी साध्य होऊ शकल्या नाहीत. आजदेखील भारत प्रगतिपथावरील देश असूनही रुढी, प्रथा, परंपरांचा पगडा कमी झाला नाही. काही मंदिरांत आजही स्त्रियांना प्रवेश नाही. या संदर्भातील एक घटना ऐकून मन खिन्न होते. एकाच दिवशी वर्तमानपत्रातील दोन बातम्या, त्याही महिला व मंदिर प्रवेशाबाबतच्या आहेत. शनी शिंगणापूर हे प्रसिद्ध शनी देवाचे मंदिर आहे. या मंदिरातील चौथऱ्यावर महिलांचा प्रवेश निषिद्ध मानला जातो. असे असूनदेखील कधी नव्हे ते प्रथमच त्या मंदिराच्या विश्वस्त सभासदात महिलांना संधी मिळाली. केवळ विश्वस्त म्हणूनच नाही तर अनिता शेटे यांना अध्यक्षपदाची संधी मिळाली. यावरून आपल्याला असे वाटते की, महिलांना योग्य मान मिळाला. परंतु शनी शिंगणापूरचा चौथरा महिलांना दर्शनासाठी खुला करण्यासाठी महिला आंदोलन करण्यासाठी निघाल्या असताना त्यांना शनी शिंगणापूरातच येऊ दिले जाणार नाही असे जेव्हा शेटे म्हणतात तेव्हा त्यांचा दृष्टिकोण पाहिला तर महिला अजून ही पुरुषी वर्चस्वातून बाहेर पडायला तयार नाहीत, हे स्पष्ट दिसून येते. राज्याच्या तत्कालीन ग्रामविकास महिला मंत्री यांचे आणि शेटे यांचे याबाबतचे वक्तव्य एकाच मानसिकतेतील असल्याचे निर्दर्शनास आले यावरून असे म्हणता येईल की, वर्षानुवर्षे पिंजऱ्यात डांबून ठेवलेल्या पोपटासाठी पिंजऱ्याचा दरवाजा अचानक खुला केला तर आपल्याला अस वाटत की, आता पोपट उंच भरारी मारेल. पिंजऱ्याच्या जवळपासही फिरकणार नाही. परंतु वस्तुस्थिती तशी नसते. पोपटाला आपल्या पंखातील बळावर विश्वासच राहिलेला नसतो. तो उडायचे विसरतो. महिलांचेही तसेच झालेले दिसते. पद मिळालेल्या महिला पुरुषी वर्चस्वाच्या मानसिकतेतून अजूनही बाहेर पडायला तयार नाहीत.

मानवाचा जसजसा विकास होत गेला तसतसे त्याचे सामाजीकरण झाले. तो सर्वासमोर टोळ्यांनी गटांगटांत राहू लागला. त्याला आता समाज निर्माण करण्याची गरज भासू लागली. पण तो समाज धर्माला अभिप्रेत असणारा हवा म्हणून त्याने ही भूमिका डोळ्यांसमोर ठेवूनच धर्माच्या नीती नियमांचे पालन करत समाजव्यवस्था निर्माण केली. पण बळी तो कान पिळी या उक्तीप्रमाणे समाजातील वर्चस्ववादी व्यक्तीच पुढे आल्या. त्यांनी आपल्या स्वतःसाठी सुकर असे नियम तयार केले. प्रबळ गट बलहीन गटाचे शोषण करतो हा नियम असलातरी मानवाने मात्र या नियमाचा त्याच्या बुद्धीचातुर्याने अतिरेक केल्याचे चित्र प्राचीन कालखंडापासून धर्माच्या बाबतीत दिसून आले आहे. एके काळी संरक्षक असलेला धर्म मानव समाजातील मोजक्याच लोकांचे हित जोपासणारा असल्याचे मानव समाजाच्या हळूहळू आता लक्षात येऊ लागले आहे.

समाज म्हटला की, त्यात स्त्री-पुरुष हे दोन्ही घटक आलेच पण मानवसमाजच असा अपवाद आहे की, जेथे स्त्री-पुरुष समानता आपल्याला दिसून येत नाही. त्याचे कारण म्हणजे पुरुषाचे स्वार्थीपण हे होय. कुणालातरी कमी लेखून आपले श्रेष्ठत्व सिद्ध करण्याची वृत्ती मानव समाजातील पुरुषवर्गाच्या ठिकाणी मानवीसंस्कारातून आलेली दिसून येते. ही वृत्ती अतिरेकी स्वरूपाची आहे. हेही आपण ध्यानात घेतले पाहिजे. मानव समाजातील स्त्रीच्या स्थितीच्या संदर्भात लिहिताना डॉ. आ. ह. साळूके म्हणतात, "जगातील सर्व पुरुषप्रधान समाजामध्ये स्त्रीला अत्यंत हीन दर्जा देण्यात आला होता. आणि आता काळ बदलला असलातरी अजूनही बहुतेक समाजात तिचे स्थान गौणच आहे." मानवसमाज उत्क्रांत होत गेला

तसा त्यात स्त्री आणि पुरुष हा भेद वाढतच गेला. वर्चस्व भावनेच्या प्राबल्यामुळे पुरुषांनी स्त्रियांवर आपली सत्ता गाजवण्यास सुरुवात केली. मालकी हक्क दाखवण्यास सुरुवात केली. तरीदेखील पितृसत्ताक कुटुंबपद्धतीचे श्रेष्ठत्व कमी झाले नाही. स्त्री ही सुंदर आहे, नाजूक आहे. निसर्गातील अमोघ असे लावण्य तिच्यात आहे. समाजव्यवस्था सुव्यवस्थित चालावी म्हणून पूर्वी जे सर्वांसाठी नियम तयार केले होते त्यात अधिक ताठरपणा निर्माण करत त्याने सर्वाधिक बंधने स्त्रींवर लादण्यास सुरुवात केली. तिथपासूनच पुरुषप्रधानता मूळ धरू लागली. यास कारणीभूत असलेली पुरुषांची वर्चस्ववादी वृत्ती, आडदांडपणा तसेच स्त्रियांची निसर्गतःच पुरुषांपेक्षा वेगळी असलेली शरीर रचना या बाबींमुळे स्त्री-पुरुषांच्या बंधनात फसत गेली. नंतरच्या काळात तर तिला फक्त चूल आणि मूल एवढेच कार्यक्षेत्र राहिले. तिच्यातील क्षमतांचा लोप होत गेला. त्यामुळे ती पराधीन, परावलंबी, पुरुषांची गुलाम, भोगवस्तू बनत गेली. समाजाचा जसजसा विकास होत गेला तसे धर्माचे समाजावरील प्राबल्य वाढत गेले.

वैदिक काळात स्त्रियांना मानाचे स्थान होते. त्यांना उच्च दर्जा दिला जात असे. पुरुषांप्रमाणे त्या मनमोकळे वागत असत. तसेच हिंदू धर्मांमध्ये स्त्रीला देवता मानले जात. सिंधू संस्कृती ही स्त्रीप्रधान संस्कृती होती. मानवी संस्कृतीचा इतिहास सांगतो. मातृसत्ताक पद्धती ही आदर्श पद्धती होती. स्त्री ही पृथ्वीप्रमाणे निर्मितीक्षम असून तिच्यात अलौकिक सामर्थ्य सिद्ध झाले होते. तरीही धर्मग्रंथांनी मात्र स्त्रीला दुय्यम महत्त्व दिले. हिंदू धर्मातील सोळा संस्कार हेच पुरुषांच्या श्रेष्ठतेशी निगडित आहेत. अनेक धर्मग्रंथ, धर्मविधी, धर्मशास्त्र यांमध्ये पुरुषांचे श्रेष्ठत्व दिसून येते. विविध धर्मशास्त्राने स्त्रियांना शूद्रांइतके हीन मानले आहे. वैदिक मंत्रांचा जप, होम-हवन यामध्ये स्त्रियांना निषिद्ध ठरविले.

भारतीय संस्कृतीमध्ये धर्म, अर्थ, काम आणि मोक्ष अशी चार उद्दिष्टे आहेत ज्यांना पुरुषार्थ म्हटले जाते त्यातून पुरुषप्रधानत्व स्त्रियांचे दुय्यमत्व सिद्ध होते. शिवाय यज्ञ, पूजा, अर्चा, वृत्ते, श्रद्धा ही पुण्यकर्म करताना स्त्री सोबत असणे म्हणजे तिला साधन म्हणून वापरणे एवढेच काय ते महत्त्व तिला दिले गेले. याचा अर्थ प्राचीन काळापासून समाजात पुरुषांचे वर्चस्व निर्विवादपणे दिसून येते. हा विचार समाजमनात इतका खोलवर रुजला आहे की, त्याचे परिणाम आजतागायत दिसून येत आहेत. त्याचेच द्योतक म्हणजे आजही भारतात मोठ्या प्रमाणात स्त्री भ्रूणहत्या सारखे पातक कार्य घडत आहे. याचाच अर्थ समाजमनावरील धर्माचा पगडा पूर्णपणे नष्ट झाला नाही हे निर्विवादपणे दिसून येते.

भारताने तंत्रज्ञानाच्या क्षेत्रात प्रगती केली. त्याच अनुषंगाने वैद्यकीय क्षेत्रातदेखील प्रगती झाली आणि त्याचे द्योतक म्हणून सोनोग्राफीसारख्या यंत्रांचा शोध लागला. या यंत्रांद्वारे डॉक्टरांना मानवी शारीरिक व्याधींचे तसेच आईच्या गर्भात असलेल्या अर्भकाचे विविध व्याधीपासून सुटका करण्याचे तंत्र गवसले, त्यामुळे मानवजातीची मान उंचावली. परंतु अर्थप्राप्तीच्या हव्यासापोटी काही धंदेवाईक डॉक्टर त्याच तंत्रज्ञानाचा (सोनोग्राफी मशीनचा) दुरुपयोग करताना दिसून येतात. या मशीनद्वारे वैद्य बहुतांश प्रमाणात गर्भवती स्त्रीच्या गर्भाची लिंगचिकित्सा करत आहेत. याचे मुख्य कारण म्हणजे 'वंशाला दिवा हवा' या कुटुंबाच्या मानसिकतेचा गैरफायदा घेऊन अवैध मार्गाने बेसुमार अर्थाजन करण्याच्या हव्यासातून झालेला दिसून येतो. याचा ज्वलंत प्रत्यय बीड जिल्ह्यातील परळी येथील डॉ. सुदाम व सरस्वती मुंदे दाम्पत्यांच्या गर्भातील मुलींची भ्रूणहत्या करण्याच्या अनैतिक आचरणातून दिसून येतो.

संदर्भ ग्रंथ:

१. शोभा चाळके, भारतीय स्त्रियांचे स्वातंत्र्य, निर्मिती विचारवंत कोल्हापूर.
२. डॉ. स्मिता म्हेत्रे, भारतीय स्त्री आणि मानवाधिकार, श्री. साईनाथ प्रकाशन, नागपूर.
३. डॉ. ज्योती व्हटकर, महाराष्ट्रातील कर्तबगार स्त्रिया, श्री. साईनाथ प्रकाशन, नागपूर
४. मंजूळा चक्रवर्ती, लिंगभेद निर्मुलनाच्या योजना, श्री. साईनाथ प्रकाशन, नागपूर
५. हाकारा, स्त्रियांचा सामाजिक दर्जा, जुलै, डिसें. १९९८
६. डॉ. आशा परुळेकर, आधुनिक स्त्रियांच्या समस्या, मेहता प्रकाशन, पुणे. महाराष्ट्र तत्त्वज्ञान परिषद, स्मरणिका, जुलै २००७.
७. Bharat Jhunjhunwala, चा Women Vanishing Statistics, Indian Express, २०th October, १९९८.
८. Gongarde K.D. (१९९८), ५२ k Determination Critique Journal of Social Change, Vol. - १८ No. ३, P.P. ६३-७०.

**We the Research Organization will do provide help
for the following works listed below.**

Support for Arts, Commerce & Science all Disciplines

- **Research Paper Publication**
- **Book Chapters for Publications**
- **ISBN Publications Supports**
- **M.Phil Dissertations Publish**
- **Ph.D. Thesis in Book Format**
- **ISSN Journals with Impact Factor (7.675)**
- **Online Book Publication**
- **Seminar Special Issues**
- **Conference Proceedings**

Aadhar International Publication

For Details Visit To : www.aadharsocial.com

Mobile : 9595560278 /

Aadhar PUBLICATIONS

For Details www.aadharsocial.com

New Hanuman Nagar, In Front Of

Pathyapustak Mandal, Behind V.M.V. College, Amravati (M.S) India Pin- 444604

· Mob-- 9595560278, Email: aadharpublication@gmail.com **Price:Rs.500/**

